

Bibliográfiai információ létrehozása az Oroszországi Állami Könyvtárban: az elmélettől a gyakorlatig

Az Oroszországi Állami Könyvtárban (*Rossijskaâ gosudarstvennaâ biblioteka = RGB*) a bibliográfiai tevékenység módszertani alapja a *dokumentografikus koncepció*, amely az infokommunikációs elméletben a rendszerszintű megközelítésekre épül. A bibliográfiát nyílt társadalmi önszervező rendszernek tekintik, amely a dokumentum és a felhasználó kapcsolatában valósul meg, ugyanakkor része más metarendszereknek is.

Az UNESCO 2000. évi, köteles-példányokról szóló ajánlásában is szerepel, hogy a bibliográfia a nyomtatott szövegek mellett feldolgozza a mikrofilmen és az audiovizuális hordozón lévő dokumentumokat, valamint az érmekeket, bélyegeket stb. is. Az Orosz Föderációban hatályos köteles-példány törvény szerint az RGB-nek mint nemzeti könyvtárnak nem feladata sem a valamilyen hordozón rögzített, sem a távoli hozzáférésű elektronikus információforrások gyűjtése, tárolása és nyilvántartása. A könyvtárosok azonban tisztában vannak azzal, hogy ezeket a forrásokat sem lehet figyelmen kívül hagyni, ezért az RGB-ben külön osztályokat hoztak létre az elektronikus források hasznosítására. A hagyományos osztályok is feldolgozzák az új dokumentumtípusokat, például a *Hivatalt és normatív dokumentumok osztályán* a jogi témakörben annotált katalógust állítottak össze és adtak ki CD-ROM-on. A bibliográfusok feladatköre is bővült: a hagyományos hordozókon megjelenő dokumentumok mellett az elektronikus forrásokat is követik.

A bibliográfiai kiadványok és szolgáltatások előállításánál a különböző osztályok különböző felhasználói körök igényeit tartják szem előtt. Anyagi nehézségek miatt azonban az évtizedekkel korábbiakhoz hasonló, nagyobb lélegzetű kutatásokra nincs lehetőség, a könyvtár csak saját olvasói körében tud tájékozódni. A legjelentősebb olvasói kört az egyetemi hallgatók jelentik (2004-ben a beiratkozott olvasók 36,7%-a), akiknek az érdeklő-

dési területe elsősorban a humán tudományok (85,2%), és ezen belül is a történelem.

A bibliográfia feladatai változatlanok: keresés, kommunikáció, értékelés, ismeretterjesztés, tájékoztatás, irányítás stb. Ennek megfelelően nem változtak a bibliográfiák típusai sem, továbbra is nemzeti (retrospektív), szak- és ajánló bibliográfiákat állítanak elő. Mivel a bibliográfia különböző metarendszerek (kultúra, tudomány, oktatás) része, alakulása ezeknek a metarendszereknek a helyzetétől és fejlődésétől függ.

- A *nemzeti bibliográfia* az ország nemzeti kultúrájának alkotóeleme, feladata a társadalom kulturális örökségének megőrzése. Elsősorban a nemzeti bibliográfia feladata a társadalom információs igényeinek a kielégítése a kurrens és a retrospektív dokumentumáramlat feldolgozásával. Jelentőségére tekintettel a *Kulturális Minisztérium* megbízása alapján a három vezető bibliográfiai intézmény (az RGB, az Oroszországi Nemzeti Könyvtár és az Oroszországi Könyvkamara) együtt dolgozták ki a retrospektív nemzeti bibliográfia előállításának programját. Anyagi nehézségek miatt azonban a munka lassan halad.
- A *szakbibliográfia* a tudomány, irányítás, terelés metarendszerek része. A tudomány anyagi helyzete közismerten gyenge, ezért ezen a területen sem lehet jelentős retrospektív bibliográfiákat készíteni. Az RGB az utóbbi időben szerződéses alapokon folytatja a munkát (ami nem jelent feltétlenül pénzbevételt), partnerei többek között a *Moszkvai Állami Egyetem Tudományos Könyvtára*, a *Parlamenti Könyvtár* stb. A kollektív információs igények kielégítésében ez a bibliográfia-típus az értékelési, irányítási, modellezési, ismeretterjesztési funkciót látja el. Tény azonban, hogy mind országos, mind könyvtáron belüli szinten ez a típus csupán a kurrens bibliográfiák tekintetében tudja ellátni feladatát, amelyeket hagyományosan az ország vezető információs

intézményei (VINITI, INION, Informkultura stb.) állítanak elő.

- Az *ajánló bibliográfiákat* az RGB-ben úgy értékelik, hogy helyzetük erősödött az utóbbi években. Az információ fontosságának tudatában a közgazdászok azt javasolják, hogy a könyvtárak minél több szempont szerint tárják fel állományukat, és új szolgáltatásokat hozzanak létre. Az RGB ajánló bibliográfiákat összeállító munkatársainak van valamilyen egyéb szakirányú végzettségük is, ezért tudják ellátni az értékelő funkciókat. Országos szinten az ajánló bibliográfiák előállítása szervezetenként nincs szabályozva.

Az RGB-ben a belső bibliográfiai rendszer irányítására tudományos-módszertani tanács működik; kidolgozták és elfogadták a bibliográfiai termékek és szolgáltatások rendjét, a katalógusrendszert stb.

Az elektronikus dokumentumok megjelenése és a korszerű információs technológiák terjedése új formákat hozott a bibliográfiai segédletek fejlesztésében. Az RGB-ben létrehozott *Elektronikus könyvtári osztály* egyik feladata a távoli elektronikus források archiválása és szolgáltatása. Az Oroszországi Nemzeti Könyvtárral együttműködve építik az internetes könyvtári teljes szövegű és bibliográfiai források nyilvántartó rendszerét. A könyvtár saját katalógusa is tájékoztat a helyi hálózaton vagy az interneten elérhető adatbázisokról (bibliográfiai mutatókról, jegyzékekről, szemlékről). A bibliográfusok saját eszközeikkel rendszerezik az elektronikus forrásokat, állítják össze az internetes források tematikus ajánló szemléit, és teszik fel a könyvtár honlapjára. Éppen az ajánló bibliográfiák eszközei alkalmasak arra, hogy segítsék a felhasználókat az interneten történő eligazodásban, a legjobb minőségű források kiválasztásában

és tartalmi feltárásában. A webes forrásokról nem érdemes nyomtatott bibliográfiákat kiadni, mivel ezek gyakran rövid életűek. A bibliográfusok által kiválasztott webes forrásokat azonban archiválni kell, és hozzáférhetővé kell tenni az elektronikus könyvtárban.

A következő lépést azok a tematikus szemlék jelentették, amelyek az internetes források mellett a könyvtár új beszerzéseiről is tájékoztattak. Ezeket a szemléket az RGB honlapján az *OREL (Nyílt orosz elektronikus könyvtár = Otkrytaâ russkaâ elektronnaâ biblioteka = Open Russian Electronic Library)* ugrópont alatt lehet megtalálni. Az itt elérhető bibliográfiai segédletek csak elektronikus változatban állnak rendelkezésre, nyomtatott formában nem. Hagyományos, nyomtatott bibliográfiákat CD-n is kiadnak, vagy önálló kiadványként, vagy valamely folyóirat vagy könyv mellékleteként.

A bibliográfiai rendszer megszilárdításához mind országos szinten, mind a könyvtáron belül aktívan kell fejleszteni az együttműködést a rokntudományokkal, így az informatikával, a könyvtártudománnyal, a szociológiával, az olvasáspszichológiával stb. A korszerű számítógépes megoldások kidolgozásával és alkalmazásával párhuzamosan gondoskodni kell a munkatársak megfelelő továbbképzéséről is. Abból kiindulva, hogy a bibliográfia egy nyílt, önszerveződő rendszer, minden könyvtárnak magának kell kialakítania bibliográfiai rendszerét és az együttműködés formáit.

/TEPLICKAÂ, A. V.: Sozdanie bibliografičeskoj informacii v RGB: ot teorii k praktike. = Bibliografiâ, 2005. 5.sz. p. 3–9./

(Viszocsek Eszter)